

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

אלול

(חלק ב')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ראה, כא"כו מנחם-אב, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2024

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

אלול *

בצבור איז וואָס דער צבור איז מתפלל צוזאַמען, און דער ענין פון חזרת הש"ץ איז בלויז אַ תקנה צו מוציא זיין דעם „אינו בקי"⁸; משא"כ ר"ג האַלט, אַז „שליח צבור עיקר"⁹: דער עיקר ענין פון תפלה בצבור איז די תפלת הש"ץ, און דאָס וואָס איידער חזרת הש"ץ איז יעדער יחיד פון דעם צבור מתפלל תפלת לחש פאַר זיך, איז דאָס בלויז אַ תקנה צוליבן ש"ץ⁹ – „כדי להסדיר שליח צבור תפלתו".

ב. אין וואָס באַשטייט דער טעם וסברת הפלוגתא, צי „צבור עיקר" אָדער „ש"ץ עיקר"?

קען מען זאָגן, אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דער שאלה הידועה¹⁰ – וואָס האָט מער חשיבות, ריבוי הכמות אָדער גודל

א. בנוגע תפלה בצבור – וואָס איז פון די מעלות הכי חשובות אין תפלה¹ – געפינט מען אַ פלוגתא צווישן די חכמים און רבן גמליאל²: די חכמים זאָגן „כשם ששליח ציבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב" – עס איז דאָ אַ חיוב אויף יעדן יחיד (פונעם ציבור) צו מתפלל זיין פאַר זיך; „רבן גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתו".

און די גמרא³ ברענגט אויף דעם אַ ברייתא⁴: „אמרו לו לרבן גמליאל לדברך למה צבור מתפללין, אמר להם כדי להסדיר שליח צבור תפלתו (דער שליח צבור זאָל האָבן צייט צוגרייטן זיין תפלה)⁵, אמר להם רבן גמליאל לדבריכם למה שליח צבור יורד לפני התיבה אמרו לו כדי להוציא את שאינו בקי, אמר להם כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי".

דאָס הייסט: לויט די חכמים, איז – „צבור עיקר"⁶: דער ענין פון תפלה

* וסיום מס' ראש השנה.

וע"פ הידוע (ראה לקו"ש ח"ט ע' 299. וש"נ) ש(בהר"ת של) אלו לשייך (ובהם נרמזים) כל הג' קוין דתורה תפלה וצדקה, מו"ל הדרן זה שבו מבואר „לשיטתי" של ר"ג וחכמים בג' קוין אלו. (1) ראה ברכות ת, רע"א. רמב"ם הל' תפלה רפ"ח. ובכ"מ. וראה ס' הלוקוטים (דא"ח – הצ"צ) ערך צבור. וש"נ.

(2) משנה סוף ר"ה (לג, ב).

(3) שם לד, ב.

(4) תוספתא ר"ה בסופה.

(5) כהלשון בתוספתא שם: שש"ץ מתקין א"ע.

(6) לשון הרא"ש ר"ה שם. – אבל בר"ן ר"ה (לד,

ב. הובא בתו"ט סוף ר"ה) מביא מירושלמי (ברכות

פ"ג ה"ג) דבתפלה מסתבר שיהא כל אחד מבקש

רחמים על עצמו. ולפ"ז מה ש„כל יחיד ויחיד

חייב" אינו שייך להמעלה דתפלה בצבור.

[והמעלה דתפלה בציבור היא ע"י השמיעה

(אח"כ) מהש"ץ (ע"ד המבואר לקמן הערה 23). וראה לקמן הערה 8.]

(7) להעיר מברכות (כא, סע"א) „התפלל .. ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל". וראה שם (ריש ע"ב) קס"ד הגמרא „יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי".

(8) וצע"ק בלשון הרמב"ם (הל' תפלה פ"ח ה"ד) „וכיצד היא תפלת הציבור יהי אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים". ומשמע שעיקר ענין של תפלה בציבור הוא תפלת הש"ץ, והרי פסק הרמב"ם כחכמים (שם ה"ט).

ואולי ס"ל כנ"ל הערה 6 בדעת הר"ן. וראה

דברי ירמ"ל על הרמב"ם שם. ולהעיר מליקוטי

ש"ת חת"ס (לונדון תשכ"ה) ס"ג. ועוד. ואכ"מ.

(9) אלא שלאחרי שנתקנה תקנה זו, הרי

הבקיאים המתפללים בלחש יוצאים י"ח בתפלת

לחש, ולא מן הש"ץ (תשובות הרמב"ם הוצאת

פריימאן ס' לה). וראה לקמן הערה 23.

(10) ראה לקח טוב להר"י ענגל כלל טו-טז.

וראה לקו"ש ח"א ע' 65 ואילך. ח"ב ע' 126

ואילך. ועוד.

און „איכות“¹³: א) אַ ציבור באַשטייט דוקא פון (ריבוי בכמות) עשרה (עכ"פ) מישראל¹⁴. ב) דער צירוף פון עשרה מישראל שאַפט אַ מציאות חדשה, אַ חטיבה אחת פון אַן עדה קדושה (א חשיבות באיכות).

און דאָס איז דער חילוק צווישן תפלת הצבור (וואָס איז כולל די תפלות פון כאו"א פונעם ציבור בפ"ע) און תפלת הש"ץ:

תפלת הצבור האָט די מעלה פון ריבוי הכמות – דער ריבוי פון תפילות וואָס ווערט נצטרף יחד – בשעת עשרה מישראל זיינען מתפלל צוזאַמען;

דאָקעגן אין תפלת הש"ץ איז פאַראַן די מעלה פון איכות, וואָרום

[נוסף על זה וואָס אַ ש"ץ מוז האַבן געוויסע תנאים ומעלות¹⁵, ובמילא האָט זיין תפלה (אויך אַלס יחיד) אַ גרעסערע חשיבות באיכות לגבי די תפלות פון סתם מתפללים – איז נאָכמער:]

אַ שליח צבור איז ענינו, וואָס ער איז כולל די פּיפּיות עמך בית ישראל¹⁶, וואָס „הוא נעשה שליח לכולם . . שפּיו כפיהם“¹⁷, אַזוי אַז יעדער וואָרט וואָס ער איז מתפלל, איז דאָס כאילו ווי די גאַנצע עדה זאָגט עס דורך פּיו. דאָס הייסט, אַז אין תפלת הש"ץ איז מרוכז

האיכות – וואָס מען געפינט אין דעם אַ פּלוגתא צווישן רבן גמליאל וחבריו:

די גמרא¹¹ דערציילט, אַז בשעת ר' גמליאל איז געווען נשיא, איז „הי' . . מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש“, און דערנאָך, בשעת מ'האָט אים מעביר געווען פון דער נשיאות און ר' אלעזר בן עזרי איז געוואָרן נשיא¹², „סלקוהו“ לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס . . ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי“.

דאָס הייסט: ר' גמליאל האָלט, אַז דער עיקר חשיבות פון אַ ישיבה (בית מדרש) איז – איכות התלמידים, און דעריבער, פּלעגט ער נאָר אַריינלאָזן די תלמידים וואָס תּוכם כּבּרם (אע"פּ אַז דורך דעם איז געווען מיעוט הכמות פון תלמידים); משא"כ חבריו (ראב"ע, ר' יהושע און ר' עקיבא) האָלטן אַז ריבוי הכמות איז מכריע מעלת האיכות, און דעריבער דאַרף מען אַריינלאָזן אין ביהמ"ד אויך תלמידים שאין תּוכם כּבּרם, ווייל דער עיקר איז עס זאָל זיין מער תלמידים בישיבה – ריבוי בכמות, כאָטש דאָס וועט גורם זיין אַ מיעוט באיכות הכללי דביהמ"ד – ובמילא – גם באיכות הפרטים.

ועפ"ז יש לומר, אַז אין דעם וואָס ר' גמליאל האָלט אַז „תפלת הש"ץ עיקר“, גייט ער לשיטתו אַז איכות איז מכריע כמות.

ג. דער ביאור אין דעם:

אין דעם אויפטו פון אַ „צבור“ (גופא) זיינען דאָ די ביידע מעלות פון „כמות“

(11) ברכות כה, א.

(12) ראה ברכות שם כז, סע"ב ואילך.

(13) ראה לקח טוב שם סט"ז אות ז.

(14) מגילה כג, ב (במשנה. וראה גמרא שם). וש"נ.

(15) ראה תענית טו, סע"א ואילך. טוש"ע (ודאדה"ז) אר"ח סי' נג.

(16) ל' ברכת התורה – (כנוסח הגמרא) ברכות יא, ב. פּיוט שאומר הש"ץ אחרי „עלינו“ בחזרת הש"ץ תפלת מוסף של ר"ה ויוהכ"פ (אבל – לפי נוסח חב"ד אין אומרים זה).

(17) ל' אדה"ז – שו"ע אר"ח סרי"ג ס"ו (לענין ברכת המצות כשאחד מברך לכולם).

ועד"ז בעניננו: אין יעדערער פון די צוויי פלוגות הנ"ל איז פאַראַן אַ חידוש:

אין דעם ענין פון „בית המדרש“, ווי-באַלד דאָ רעדט זיך וועגן אַ תלמיד „שאין תוכו כבור“, פעלט אים די כללות ה„איכות“ פון אַ „תלמיד“, כמאמר חז"ל²¹ „כל תלמיד חכם שאין תוכו כבור אינו תלמיד חכם“; משא"כ ביים ענין פון תפלה, איז ביי תפלת הצבור פאַראַן (ניט נאָר די מעלה פון כמות, נאָר) אויך די מעלה פון איכות, וואָרום בשעת צען אידן דאָוונען צוזאַמען האָט די תפלה (פון יעדערן בפ"ע אַבער אַלס אַ טייל פון צבור) אַ מעלה²² לגבי תפלת היחיד; עס איז נאָר, אַז די איכות פון תפלת הש"ץ (אין וועלכער דער גאַנצער צבור ווערט נתאחד אַלס איין מציאות פון אַן עדה קדושה) איז נאָך ביתר שאת ועילוי.

און דעריבער, ווען עס וואָלט געשטאַ-נען די שיטה פון ר"ג בלויז ביים ענין פון „בית המדרש“ וואָלט מען געמיינט, אַז דוקא דאָרט גייט ער בטר איכות; משא"כ ביים ענין תפלה איז ער מודה אַז „תפלת צבור עיקר“ (וויבאַלד עס פאַרמאָגט ביידע מעלות: אַ גרעסערע איכות (לגבי תפלת היחיד) און אויך ריבוי כמות)²³.

ומאחד די תפלה פונעם צבור ווי ער ווערט איין מציאות פון אַן עדה קדושה – אַן אַנדער גדר אין איכות התפלה אפילו לגבי די תפלות פון ריבוי המתפל-לים בצבור.

און דאָס איז די פלוגתא פון די חכמים און ר"ג¹⁸: די חכמים האַלטן אַז ריבוי הכמות איז מכריע איכות, און דעריבער זאָגן זיי אַז דער עיקר פון תפלה בצבור איז – תפלת הצבור; משא"כ ר"ג האַלטן אַז די איכות וועגט איבער די כמות, און דעריבער, אע"פ אַז תפלת הש"ץ איז מעוטה בכמות – ס'איז בלויז איין תפלה – איז זי אַבער מער חשוב ווי תפלת הצבור, וויבאַלד זי איז פיל גרעסער (דערהויבענער) באיכות (האָבנדיק דעם כח פון גאַנצן צבור כאחד)¹⁹.

ד. מ'האָט שוין אַמאָל גערעדט²⁰, אַז בשעת מען געפינט אַ פלוגתא צווישן חכמים מצד דער זעלבער סברא אין צוויי (אָדער מער) ערטער – איז פאַראַן אַ חידוש אין יעדער פלוגתא לגבי די אַנדערע פלוגות (וואָס דערפאַר מוזן אַראָפּגעבראַכט ווערן בפירוש אַלע פלוגות און מען קען זיי ניט אָפּלערנען איינע פון דער צווייטער – ובלשון הש"ס „וצריכא“).

18) להעיר גם מב' האופנים בשו"ע אדה"ז שם: אם רצו אדם מברך לכולם כדי לקיים ברב עם כו' ואם רצו כל אחד מברך לעצמו... להרבות בברכות כו'. ע"ש. ואכ"מ.

19) ע"פ המבואר בפנים יומתק גם הטעם (בפנימיות הענינים) שהלכה כ"ג בברכות של ר"ה ושל יוה"כ (ר"ה לה, רע"א) – כי ראש השנה (וכן יוה"כ שנק' ר"ה – יחזקאל מ, א. לקו"ת ר"ה נח, א) לגבי כל השנה הוא ע"ד הש"ץ שכולל כל הציבור, נשיא שכולל כל העם (ראה לקמן בסוף השיחה) – עיין לקו"ת ר"ה שם. עטרת ראש בתחלתו בארוכה.

20) ראה לקו"ש ח"ו ס"ע 71 ואילך. ח"ז ע' 115 ואילך. ח"ח ע' 109 ואילך. ח"ט ע' 75 ואילך. ועוד.

21) יומא עב, ב. וראה המשך הגמ' שם.

22) ע"ד ענין ה„צבור“ בקרבן פסח (ראה ירושלמי פסחים רפ"ו: אף פסח קרבן ציבור), שהוא מצד זה „אתי בכנופיא“ (יומא נא, א. פרשי פסחים סו, ט"ב), ונשחט בג' תחות – קהל (פסחים סד, א"ב. ע"ש). אבל מכיון שכ"א מביא קרבן לעצמו אינו בקרבן ציבור ממש (ראה פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים, והמין הרביעי). וראה לקו"ש ח"ז ע' 436. ובארוכה – ח"ח ע' 104 ואילך. ע' 112 ואילך.

23) ולהעיר מתשובות הרמב"ם (הנ"ל הערה 9) – שגם לר"ג התקנה היא באופן – שהבקיאים

איז מלשון הוראה²⁷: ווייזן אַ מענטשן ווי ער דאַרף זיך פירן – במילא וואָלט געווען אַ מקום לומר אַז אַ ישיבה איז אויך צוליב תלמידים שאין תוכם כברם בכדי אַז זיי זאָלן וויסן ווי צו פירן זיך און נאָך מערער, אויפטאָן אַז ביי זיי זאָלן ווערן „תוכם כברם“²⁸.

און דעריבער דאַרף שטיין שיטת ר"ג ביי „בית המדרש“, להשמיענו, אַז אויך בנידון זה האָלט ר"ג אַז מען רעכנט זיך מיט איכות.

ה. תוכן השאלה הנ"ל – צו ריבוי הכמות איז מכריע אָדער האיכות – איז עולה בקנה אחד אָדער עכ"פּ מעין פון דער שאלה בכמה ענינים (ווי דער ראָגאַ-טשאַווער איז מאַריך בכמה מקומות²⁹): וואָס איז דער עיקר הדבר – חומר (וגשם) הדבר, אָדער זיין „צורה“ (ותוכן).

אויב מען רעכנט זיך בעיקר מיט חומר – דעמאָלט האָט ריבוי הכמות מער חשיבות ווי איכות; אויב אָבער דער עיקר איז צורת (ותוכן) הדבר – איז איכות מכריע כמות.

עפ"ז קען מען געפינען נאָך אַ „לשיטתי“ צווישן ר"ג מיט די חכמים – אין דעם דיין פון „טענו חטים והודה לו בשעורים פטור, ורבן גמליאל מחייב“³⁰. די חכמים (ת"ק) האָלטן אַז אַ מודה במקצת איז חייב נאָר ווען די הודאה

שטייט דעריבער שיטת ר"ג אויך ביי תפלה, בכדי צו לאָזן הערן, אַז אויך אין דעם פּאָל איז כדאי דער מיעוט בכמות צוליב אַ נאָך גרעסערער איכות.

ולאידך גיסא, ווען שיטת ר"ג וואָלט געשטאַנען בלויז ביי תפלה (איז נוסף לזה וואָס מ'וואָלט געקענט זאָגן אַז ביי בית המדרש זיינען די חכמים מודה צו ר"ג מטעם הנ"ל – איז אויך בנוגע צו שיטת ר"ג) וואָלט מען פון דאָרט ניט געקענט אָפּלערנען אַז ער האָלט אַזוי אויך בנוגע צו „בית המדרש“. ווייל ביהמ"ד איז ענינו תורה וואָס נקנית בדבוק חברים ובפלפול התלמידים²⁴, ואדרבא מתלמידי יותר מכולם²⁵ איז וואָס מער תלמידים (כולל אויך שאין תוכם כברם) אַלץ מער פלפול²⁶ און אַלץ טיפער דער „נקנית“.

[וע"ד המוסר יש להוסיף: היות תורה

מתפללים בלחש ויוצאים י"ח בתפלתם זו.

אלא שצ"ק, דכי מפני שבקיאין הם יוגרע מתפלתם (שלא תהי" בה מעלת האיכות דתפלת הש"ץ?) ועושיין זה (מתפללין בלחש) כדי שהש"ץ יוכל להסדיר תפלתו (נ"ד שאלת השואלים בתשובת הרמב"ם שם)!

וי"ל, דאף שכבר יצאו בתפלת לחש, מ"מ, כאשר מוסיפים על תפלתם ושומעים תפלת הש"ץ נתוספה בהם מעלת האיכות דתפלת הש"ץ (ע"ד ומעין שמצינו גבי כל תפלה, שרשאי אדם להתפלל תפלת נדבה אם מחדש בה דבר – ברכות כ"א, סע"א. טושי"ע (ודאדה"ז) או"ח ס"י קז). ואכ"מ.

(24) אבות פ"ו, ו.

(25) תענית ז, א. מכות י, א.

(26) עפ"ז יובן מה שחלשה דעתי דר"ג כשראה שנתוספו ספסלים, אף שלא חזר בו משיטתו שהאיכות מכריע – כי ראה שנתוסף גם באיכות בית המדרש, דההוא יומא, „לא היתה הלכה שהיתה תלויי בבית המדרש שלא פירשוה“ (ברכות כח, שם), „מתוך שרבו התלמידים רב החזק והפּלפּול“ (רש"י שם).

(27) זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.

(28) עיין הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד (בקו"א סק"א

בסופו): וגם הרב י"ל דצריך להכניס א"ע כו'.

ועיין שם הלכה יז. אלא שצ"ע אם הכוונה ב„אין

תוכו כברו“ בברכות שם היא לתלמיד שאינו הגון

ממש (כפשוטו משמעות הש"ס ביומא שם. וראה

חדא"ג מהרש"א ברכות שם), דא"כ איך סלקוהו

לשומר הפתח – דמשמע לגמרי, בלי כל הגבלה.

(29) ראה בארוכה מפענח צפונות פרק א, פרק

יא (ושם גם בנוגע לכמות ואיכות). וש"נ.

(30) שבועות לח, ב (במשנה).

חכמים מיט ר"ג ולשיטתייהו אזלי: די חכמים, לשיטתם, האַלטן אַז דער עיקר אין יעדער זאַך איז דער חומר וכמות הדבר. ועד"ו בנדוד"ד, איז דער עיקר דער "חומר" הטענה; ובמילא קומט אויס, אַז אין אַ פּאָל פון "טענו חטין והודה לו בשעורים" איז ניטאָ קיין מודה במקצת הטענה; משא"כ ר"ג האַלט אַז מען רעכנט זיך מיט איכות הטענה, וואָס זי איז די זעלבע סיי ביי חטים און סיי ביי שעורים – און דעריבער איז עס אַ הודאה במקצת, אפילו ווען דאָס איז ניט "ממין הטענה" (מצד דעם, "חומר" הטענה).

ו. און דער חידוש אין דער פלוגתא לגבי די פריערדיקע צוויי פלוגתות איז:

בית המדרש (תורה) און תפלה זיינען אַ חפצא של מצוה, וואָלט מען געקענט זאָגן, אַז דאָס וואָס ר"ג רעכנט זיך ביי זיי מיט איכות הדבר איז מהאי טעמא גופא: היות דאָס איז אַ חפצא של מצוה ודבר שבקדושה, איז חשוב ומכריע דער תוכן ואיכות פון דער זאַך;

משא"כ דברי הרשות האָבן ניט קיין (תורה) חשיבות [ע"ד ווי רש"י³³ זאָגט בנוגע צו סעודת חול – "סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה", וואָרום זייענדיק אַ סעודת רשות – ניט קיין תורה מצויאות, האָט עס ניט קיין חשיבות אַז מען זאָל אויף דעם דאַרפן אַ הכנה].

און דעריבער, ווען עס וואָלט ניט גע- שטאַנען בפירוש שיטת ר"ג בנוגע צו טענו חטים והודה לו בשעורים, וואָלט מען ניט געקענט אַפּלערנען שיטתו פון תורה ותפלה,

[ועד"ז לאידך גיסא: ווען עס וואָלט געשטאַנען די פלוגתא פון די חכמים

במקצת איז "ממין הטענה", אָבער ר"ג האַלט, אַז אויך ווען די הודאה איז שלא ממין הטענה איז מען חייב שבועה משום מודה במקצת.

וואָס אויך בנוגע דער פלוגתא קען מען זאָגן אַז דאָס איז תלוי אין דער שאלה הנ"ל – וואָס איז דער עיקר פון אַ זאַך: איר חומר (וכמות) אָדער איר צורה (ואיכות), ובהקדים:

דער טעם פאַרוואָס די הודאה פון אַ מודה במקצת זאָל דאַרפן זיין ממין הטענה איז³¹, ווייל אויב די הודאה איז ניט ממין הטענה קומט אויס, אַז ער איז ניט קיין מודה במקצת הטענה³²: אויף דער טענה פון חטין איז ער ניט קיין "מודה במקצת" נאָר אַ "כופר הכל"; און אויף זיין הודאה בשעורים – איז איבערהויפט ניטאָ קיין טענה פון תובע (און במילא איז ניט שייך (מודה במקצת הטענה).

אָבער די סברא ווענדט זיך, וואָס מ'נעמט אָן אַלס עיקר אין אַ "טענה" – ווייל אין אַ טענה ותביעת ממון זיינען פאַראַן צוויי ענינים: די תביעה בפועל דריקט זיך אויס אין אַ דבר מסוים – חטים, שעורים וכיו"ב – וואָס דאָס איז דער "חומר" (כמות) פון דער תביעה; און דער תוכן ("צורה") פון דער תביעה איז – ממון וואָס ער מאַנט ביים חבר (וואָס דאָס איז גלייך ביי אַלע תביעות: חטים שעורים וכו').

און דאָס איז די פלוגתא צווישן די

31 אף שהדין ההודאה ממין הטענה נלמד מפסוק (שם לט, ב. ב"מ ה, א) – מ"מ הרי אין זה גזה"כ כ"א דבר המובן בסברא.

32 ראה שבועות שם: מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו. וראה שטמ"ק לכתובות קה, ב ד"ה ה"ג וחכמים אומרים וסד"ה גמרא ש"מ לרבנן (מרש"י במהדורא קמא).

33 ד"ה ואין יו"ט – ביצה ב, ב.

וואָס איז די סברת הפלוגתא? קען מען זאָגן, אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דער שאלה – וואָס איז קובע: חומר אָדער צורה.

ת. די הסברה בזה:

זאָגן, אַז די צדקה וחסד וואָס אומות העולם טוען איז (ניט בלויז קיין מצוה ניט, נאָר ס'איז פאַרקערט) אַן ענין פון חטאת – איז עס ווייל עס איז געטאָן באופן אַז עס איז דאָ אַ חסרון אין זייער חסד וצדקה, וואָס דערפאַר איז דאָס אַן ענין פון „חטאת“.

אין דער מצוה פון צדקה זיינען דאָ צוויי חלקים: א) די מעשה הנתנה לעני – צושטעלן דעם עני זיינע צרכים. ב) די „איכות“ פון דער נתינה – בסבר פנים יפות, אַרויסווייזן בשעת הנתנה צום עני זיין מיטגעפיל, דער (בלשון חז"ל³⁸) „והמפייסו בדברים“. און דאָס איז אַן עיקר בצדקה, און ווי דער רמב"ם³⁹ פסקנאָט: „כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות כו' אפילו נתן לו אלף זהובים אבד זכותו והפסידה“.

און אין דעם באַשטייט די פלוגתא צווישן ר"ג מיט די פריערדיקע צוויי מ"ד:

ר"א און ר"י האַלטן אַז דער עיקר פון צדקה איז – דער „חומר“ וכמות, די פעולת הנתנה לעני. און דערפאַר איז (לויט זיי) וויבאַלד די אומות העולם טוען צדקה וחסד לשם שכר איז עס אַ „חטאת“. וויבאַלד אַז כל מטרתם דערביי איז צוליב שכר פאַר זיך (ועד כדי כך – אַז אויב זיי וועלן ניט באַקומען דעם

מיט ר"ג בלויז בנוגע צו הודאה ממין הטענה – וואָלט מען ניט געוואוסט שיטת חכמים בנוגע צו תורה ותפלה].

ז. כשם ווי מען געפינט שיטות ר"ג וחכמים בנוגע די צוויי „עמודים“³⁴ פון תורה און תפלה – עד"ז געפינט מען אויך ביי דעם דריטן „עמוד“³⁴ פון צדקה (גמילות חסדים).

אין גמרא³⁵ איז פאַראַן אַ פלוגתא בפירוש הפסוק³⁶ „וחסד לאומים חטאת“ ר' אליעזר זאָגט „וחסד לאומים חטאת, כל צדקה וחסד שאומות (עכו"ם) עושין חטא הוא להן שאינם עושין אלא להתגדל בו“; ר' יהושע זאָגט „כל צדקה כו' חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותו“; און ר"ג זאָגט „כל צדקה וחסד כו' חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו“.

איז מסביר דער מהרש"א³⁷ דעם חילוק דאָ צווישן „להתגדל בו“ און „להתייהר בו“: „להתגדל בו“ מיינט (ניט אַ „לשון גדולה וחשיבות“ – ווייל דאָס איז (אויך) „להתייהר“ – נאָר דאָס מיינט) „גדולה בשנים שיאריכו ימים“.

ד.ה. אַז דער חילוק צווישן די ערשטע צוויי דרשות (פון ר"א און ר"י) און דרשת ר"ג איז: לויט זיי באַשטייט די „חטאת“ פון די אומות אין דעם וואָס זייער טאָן צדקה וחסד איז נאָר צוליב שכר; משא"כ לויט ר"ג איז זייער חטא דערין וואָס זייער חסד וצדקה (איז צוליב, ובמילא –) ברענגט זיי צו דער מדה וחסד פון גאווה – „להתייהר“.

34) אבות פ"א מ"ב.

35) ב"ב י, ב.

36) משלי יד, לד.

37) בחז"ג ב"ב שם. וראה גם הרי"ף ועיין

עקב לע"י שם.

38) ב"ב ט, ב (אבל ראה תוד"ה והמפייסו שם).

39) הל' מתנות עניים פ"י ה"ד. ע"ש (ובה"ה

שם). טוש"ע יו"ד סרמ"ט ס"ג-ד.

„איכות“ וצורה שלהן: דער עיקר ענין פון תורה⁴² איז⁴³ – די הבנת הענין הנלמד⁴⁴ (און אזוי אויך – און דאָס איז אַ לימוד עמוק המביא לידי מעשה, וואָס דאָס איז אַן ענין עיקרי אין תורה⁴⁵); ועד“ז ביי תפלה, איז עיקרה – „עבודה שבלב“⁴⁶, כוונת דע לפני מי אתה עומד⁴⁷ וכו’.

משא”כ ביי צדקה איז עס להיפך: עיקר ענין הצדקה איז למלאות צרכי העני, און ער זאָל באַקומען זיינע צרכים – און דערפאַר קען מען אָננעמען אַז ס’איז ניט נוגע די כוונה פונעם נותן, נאָר די קבלת העני. און ווי עס שטייט אין ספרי⁴⁸, אַז ווען איינער איז „מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה“.

איז אויב עס וואָלט געשטאַנען שיטת ר”ג נאָר ביי תפלה ותורה, וואָלט מען געקענט זאָגן, אַז ביי צדקה איז ער מודה אַז דער עיקר איז כמות; דאַרף דעריי-

חלק הדיבור נמנה במנין המצות – ראה חידושים וביאורים בש”ס סי’ יח.

(42) נוסף על הניל סוף ס”ד – בנוגע לבית

המדרש.

(43) בנוגע לתושבע”פ (ראה הנסמן בהערה הבאה), שממנה דוקא באים למעשה.

(44) ראה הל’ ת”ת לאדה”ז ספ”ב. שו”ע אדה”ז אריח ס”ג ס”ב (ממג”א שם).

(45) עיני הל’ ת”ת לאדה”ז פ”ד ה”ב ג.

(46) ספרי (פרש”י) עקב יא, יג. תענית ב, סע”א. רמב”ם ריש הל’ תפלה.

(47) שמעכתת גם בדיעבד – ראה רמב”ם הל’ תפלה פ”ד הטי”ז. – וראה לקו”ש חכ”ב ע’ 117 ואילך ובהערה 36 שם.

(48) תצא כד, יט. – ולהעיר שבעל המאמר הוא ר’ אלעזר בן עזרי, בר פלוגתי דר”ג בענין, בית המדרש (ברכות שם), אבל אינו שייך להשקו”ט שפנים – כי אין בזה פלוגתא.

שכר זיינען זיי זיך מתחרט⁴⁰ על הצדקה) – קומט אויס אַז ס’איז דאָ אַ חסרון אין דער מעשה הנתינה, עס איז אָפּגע-מאַסטן לויט זייער רצון בהשכר וגודל השכר – ניט לויט צרכי העני: זיי זיינען ניט פאַרנומען מיט געבן דעם עני זיינע צרכים, נאָר מיט באַזאָרגן זיך מיט אריכות (שימשכו ה)ימים אָדער „שתימשך מלכותן“.

משא”כ ר”ג האַלט, אַז דער עיקר פון יעדער זאָך איז זיין צורה ואיכות; ועד”ז ביי צדקה, אַז דער עיקר פון צדקה איז דער „והמפייסו“, ובהתאם לזה באַשטייט דער „חטאת“ אין זייער צדקה וחסד (ניט אין זייער טאָן לשם שכר [ווייל דאָס רירט ניט אַן לשיטתו דעם עיקר אין צדקה], נאָר) אין דעם וואָס זיי טוען עס „להתייחר“ – חשיבות וגדלות הנותן, וואָס דאָס איז אַ חסרון אין דער איכות הצדקה: דער עיקר פון צדקה איז דער סבר פנים יפות, מיטפילן און מפייס זיין דעם עני, וואָס דאָס איז שייך נאָר ווען דער נותן האַלט זיך ניט העכער פון דעם עני – און דאָ איז די נתינת הצדקה והחסד אין אַן אופן הפכי פון „והמפייסו“: „להתייחר“, גאווה וגסות הרוח!

ט. און אויך בנוגע צדקה איז דאָ אַ „צריכותא“ צו לאָזן הערן דעת ר”ג – אַז איכות וצורה איז מכריע – ווייל עס איז דאָ אַ חידוש אין זיין שיטה בנוגע צו צדקה לגבי דער זעלבער שיטה ביי אַנדערע דברי קדושה: תפלה און „בית המדרש“ (תורה):

ענינו ועיקרן פון תורה ותפלה איז (ניט אזוי דער „חומר“⁴¹, נאָר) די

(40) פרש”י ב”ב (י, שם) ד”ה כאן בישראל.

(41) אף שגם בהם צ”ל דיבור, ואדרבה – דוקא

ווי אַ מלך, וואָס עס קען זיין אַ משנה למלך, פלג קיסר⁵⁰, אָבער אַ מלך קען זיין נאָר איינער [די מציאות פון צוויי מלכים קען זיין נאָר ווען זייער מלוכה איז בשני מקומות⁵¹, ע"ד מלכי יהודה ומלכי ישראל].

דער טעם הדבר איז – ווייל אַ נשיא (ומלך) איז אַן ענין של איכות, וכידוע⁵² אַז אַ נשיא ומלך איז די נקודת המציאות פון דעם גאַנצן עם, וואָס דערפאַר איז דער ענין פון אַ נשיא ומלך ניט פאַרבונדן מיט ריבוי הכמות – נאָר להיפך: ער איז איינער, דער מועט ביותר אין כמות⁵³ – נאָר זיין מעלה איז דוקא אין גודל האיכות (און דערפאַר איז ער דער וואָס איז מאחד את כל העם ומנהיגו).

און דערפאַר איז זיין שיטה בנוגע לתפלה, אַז איכות איז (ניט נאָר דער עיקר, נאָר עס איז) נוגע עד כ"כ – אַז עס איז מכריע אפילו ווען דאָס איז מומט בתכלית די כמות.

און דאָס איז אויך דער חילוק השיטות צווישן ר"ג מיט די חכמים, וואָס זיי

בער שטיין בפירוש זיין שיטה ביי צדקה, להשמיענו, אַז אויך דאָ האַלט ר"ג אַז מען גייט בתר איכות.

ולאידך גיסא, ועוד ענין: פון שיטת ר"ג בנוגע צו צדקה וואַלט מען ניט געקענט אַרויסלערנען ווי זיין שיטה איז בנוגע תפלה ובית המדרש. ווייל ביי צדקה איז בלויז נוגע וועלכער פון די צוויי איז קובע – חומר (וכמות) אָדער צורה (ואיכות) – באופן אַז הכרעת האיכות מינערט ניט די כמות;

משא"כ ביי תפלה ובית המדרש זיינען זיי בניגוד: דורך הכרעת האיכות ווערט נתמעט די כמות: ביי בית המדרש – אַ כמות מועטה פון תלמידים (נאָר – שתוכם כברם), אַנשטאַט אַ בית המדרש מיט ריבוי ספסלים;

און נאָך מער ביי תפלה – וואָס דער גאַנצער תוכן ה"איכות" פון אַ ש"ץ באַ שטייט אין מיעוט הכמות, אַז ס'איז ניטאָ קיין ריבוי (כמות) תפלות, נאָר בלויז איין תפלה פאַר דעם גאַנצן ציבור.

און דעריבער וואַלט מען פון זיין שיטה ביי צדקה ניט אָפגעלערנט אַז אויך ביי זיי גייט ער בתר איכות.

ומהנ"ל איז פאַרשטאַנדיק אויך דער „וצריכא" בנוגע צו די חכמים.

י"ד. ויש לומר, אַז דער חידוש אין שיטת ר"ג (וואָס מען לערנט אָפּ פון תפלת הש"ץ) – אַז אויך אַן איכות וואָס איז מומט הכמות איז מכריע – איז פאַרבונדן מיט ענינו של ר' גמליאל – אַלס נשיא:

די נקודה עיקרית פון אַ נשיא איז, וואָס אַ נשיא איז דוקא איינער⁴⁹. ע"ד

(50) סנהדרין צת, טע"ב.

(51) וכשכל הדור ביחד – הרי דבר אחד לדור ולא שני דברין (סנהדרין ח, א. פרש"י וילך לא, ז).

(52) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1050 ואילך. ח"ח ע' 25, ועוד.

(53) עפ"ז מובן מה שהמלך נקרא „לב כל קהל ישראל" (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 165 הערה 6) – כי גם ענינו של לב* הוא – איכות חלוש הכמות, כמ"ש בזהר (ח"ג רכא, ב) שהלב הוא „רכיך וחלש". וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 168 ואילך.

(* משא"כ „מוחז", אף שענינו איכות, מ"מ אין הכמות שבו בחלישות. וראה בארוכה לקו"ש שם החילוק בין מוח ולב. ע"ש.)

(49) ראה הוריות יא, ריש ע"ב. ולהעיר מלקו"ש ח"כ ע' 194, שזה גופא יש מעלה במלך על נשיא. ע"ש.

הצבור עיקר" – (בדוגמת חברי הסנהדרין וואָס האָט געמוזט זיין ע"א סנהדרין);

משא"כ ר"ג האַלט אָז „(תפלת) השׁיץ עיקר“, וויבאַלד אָז דער שׁיץ איז די נקודת האיכות פון דעם גאַנצן צבור – בדוגמת הנשיא⁵⁵, וואָס ער איז די נקודת האיכות פון דעם גאַנצן עם.

(משיחות ר' תשרי ויום שמח"ת תשל"ז)

זיינען געווען בלויז חברי סנהדרין, וואָס דער ענין פון (חברי) סנהדרין איז – ריבוי הכמות. וואָרום סנהדרין מוז האָבן דעם ריבוי פון ע"א, און אַז עס פעלט אפילו איינער פון זיי והקטן שבהם איז דאָס ניט קיין סנהדרין⁵⁴.

און דערפאַר איז זייער פלוגתא כללית, כנ"ל – צי ריבוי הכמות איז מכריע איכות, אָדער להיפך, און ווי דאָס איז מודגש בפלוגתתם בנוגע לענין התפלה: די חכמים האַלטן אָז „(תפלת)

55) להעיר מקריאת המלך בהקהל, וברמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו: כיום שניתנה בו בסיני כו' ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא כו'.

54) הוריות ג, ב.

